Medya ve Kültür
Media and Culture

e-ISSN : 2791-6979
Yayıncı/Publisher: Sakarya Üniversitesi

Cilt/Vol. 4, Sayı/No. 2, 183-194, 2024
DOI: https://doi.org/10.60077/medkul.1574031

Derleme Makale / Review Article

Walter Ong'un Düşünce Dünyası ve Medya Ekolojisi Geleneğine Etkileri

Walter Ong's World of Thought and Its Influence on the Media Ecology Tradition

Ali Hasan Hamut

Bağımsız Araştırmacı, İstanbul, Türkiye,
alihasanhamut@gmail.com

Öz: Walter Jackson Ong, medya, iletişim, kültür ve eğitim ile alakalı konuları felsefe ve teolojiyle ilişkilendirerek çalışmalar ortaya koymuş bir iletişim bilimcidir. Akademik çalışmalarının en başından ölümüne kadar ele aldığı tüm çalışmalar birbirleriyle bağlantılı olan Ong, özellikle sözlü ve yazılı kültür konusundaki fikirleriyle öne çıkmıştır. Ong, iletişim ve medya çalışmalarıyla öne çıkan Toronto Okulu geleneğinin önemli bir temsilcisi olmasının yanında iletişim ve medya çalışmalarına yeni bir bakış açısı sunan medya ekolojisi geleneği için de önemli bir isimdir. İnanç alanı ile çalışma sahası iç içe geçmiş bir akademisyen olarak Ong; iletişim, retorik, edebiyat ve sistem teorisi tartışmalarını bir araya getirmiştir. Marshall McLuhan, Neil Postman ve Eric Havelock gibi isimlerle eş zamanlı olarak iletişim süreçleri üzerine çalışmıştır ve bu isimlerin çalışmalarından da etkilenmiştir. Bu çalışmanın ele aldığı temel keşif Walter Ong'un medya ekolojisinin ortaya çıkmasına ve bir geleneğe dönüşmesine yapmış olduğu katkıları incelemektir. Bundan dolayı ilk olarak medya ekolojisi ve Walter Ong'un düşünce dünyasının gelişimi onun bulunduğu akademik çevreler üzerinden başlayarak incelenecektir. Medya ekolojisinin kavram olarak ortaya çıkması ve bir geleneğe dönüşmesinden bugüne kadar ortaya koymuş olduğu çalışmalarda Walter Ong'un süreçteki rolü detaylandırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Walter Ong, Medya Ekolojisi, İletişim Felsefesi, Sözlü Kültür, Yazılı Kültür

Geliş Tarihi/Received: 26.10.2024
Kabul Tarihi/Accepted: 11.12.2024
Yayımlanma Tarihi/ Available Online: 21.12.2024

Abstract: Walter Jackson Ong is a communication scientist who has worked on issues related to media, communication, culture and education by associating them with philosophy and theology. Ong, whose academic studies were interconnected from the beginning until his death, has come to the forefront especially with his ideas on oral and written culture. In addition to being an important representative of the Toronto School tradition, which stands out with its communication and media studies, he is also an important name for the media ecology tradition, which offers a new perspective on communication and media studies. As an academic whose field of study is intertwined with his field of belief, he has brought together discussions on communication, rhetoric, literature and system theory. He has worked on communication processes simultaneously with names such as Marshall McLuhan, Neil Postman and Eric Havelock and has been influenced by the works of these researchers. The fundamental discovery addressed in this study addresses is a through examination of Walter Ong's contributions to the emergence of media ecology and its transformation into a tradition. Therefore, firstly, media ecology and the development of Walter Ong's world of thought will be analysed starting from the academic circles in which he was involved. Walter Ong's role in the process from the emergence of media ecology as a concept and its transformation into a tradition to the present day will be detailed in his studies.

Keywords: Walter Ong, Media Ecology, Philosophy of Communication, Orality, Literacy

Extended Abstract

Ong is an academic who, through his multidisciplinary education and lifestyle, has influenced numerous academic fields and studies, ranging from communication to philosophy and philology to literature. His Jesuit education is the background of all his academic studies. Ong's master's thesis on Jesuit poet Gerard Manley Hopkins and his doctoral thesis on Ramus have made him important both for cultural history and the media ecology tradition that offers a new approach to communication studies. Published as a book in 1958, Ong's Ramus study, *Ramus, Method, and the Decay of Dialogue*, explores the impact of

Cite as (APA 7): Hamut, A. H. (2024). Walter Ong'un düşünce dünyası ve medya ekolojisi geleneğine etkileri. *Medya ve Kültür*, 4(2), 183-194. https://doi.org/10.60077/medkul.1574031

This is an open access paper distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

written media on thought, knowledge, and education. While emphasizing the importance of oral culture, Ong also examined the transition from handwriting to typography, from written media to electronic media. Later, with his books *Rhetoric, Romance, and Technology*, published in 1971, and *Interfaces of the Word*, published in 1977, he brought together discussions of communication, rhetoric, literature, and systems theory. Translators have translated the book *Oral Culture and Written Culture* into 11 different languages. This book is the only translation of Ong's book into Turkish and has also gained global popularity. This book is among the most referenced in the tradition of media ecology. This study explores the relationship between oral culture and literacy, focusing on the psycho-dynamics of oral expression and literacy and key components of the oral culture environment. Neil Postman defined media ecology, a concept he introduced at the annual meeting of the National Council of Teachers of English in 1968, as the study of media as environments. Postman introduced the concept of media ecology to describe people who had similar thoughts about changes in communication tools. These individuals shared similar perspectives on the structure of environments and their direct impact on individuals. Names such as Marshall McLuhan, Harold Innis, Lewis Mumford, and Walter Ong are important representatives of media ecology. Media ecology focuses on the direct effects of the structure of media environments on people. McLuhan and Postman, who met at Fordham University, proposed media ecology as a solution to the effects of old media on English learning. Dennis Cali divided the fields of media ecology into five fields: technology studies, cultural studies, bias studies, oral and written culture studies, and language studies. The one who contributed the most to oral and written cultures among these fields of study was Walter Ong. Walter Ong made significant contributions to the media ecology tradition by presenting important studies on the axis of oral and written culture during the period that began with the invention of writing, progressed with the invention of the printing press, and gained greater clarity with the advent of electronic culture. Although the subjects of Walter Ong's master's and doctoral theses, which we can accept as the beginning of his academic studies, were individuals, they specifically focused on poetry and rhetoric, which are significant components of oral culture. These studies prepared the ground for Ong's later comparisons of oral and written culture.

Ong's studies on media and technology are based on the understanding that the tools people use to communicate affect speech, culture, and social organization. Systematizing the form of communication as a transformation from oral culture to written culture and then to a secondary oral culture, Ong sought the answer to the question of what are the basic characteristics that determine the transition from oral culture to written culture. One of Ong's important findings is the emergence of "secondary oral culture" in the contemporary period. Ong influenced Marshall McLuhan, who is a prominent figure in media and communication studies and who was also his teacher. Like Ong, McLuhan examined the dichotomy between sound and image and revealed the effects of communication tools on sensory balance. Walter Ong's writings are essential in terms of the tradition known as media ecology, defined as the study of media environments. Ong, who divided the elements of the culture formed before written culture and the electronic culture formed after writing into the first and second oral culture periods, used this distinction to separate oral culture, written culture, and its elements such as printing, handwriting, and literacy. While making these distinctions, he advanced an understanding of media ecology by viewing the media as an evolving environment. Maintaining a balance between his personal faith and academic studies can be challenging. Walter Ong acts both as a theologian and a communication scientist in all his works. Every word he writes is also a commentary on the word of God. He is the one who already applies McLuhan's statement that it is necessary to develop a Thomist communication theory without its name. He has conducted numerous studies to understand the existence of the human world and the human condition and to identify the necessary actions to maintain the ideal human environment. While pursuing these studies, he continued his life not only within the academy but also as a clergyman.

One of the breaking points in terms of media ecology, a tradition that examines media as an environment or medium, is the radical differences between oral and written culture. One of the most important

researchers who revealed these differences is Walter Ong. By identifying the significant distinctions between oral and written culture, Ong demonstrated that the most significant factor in the evolution of communication processes throughout human history is the method and medium employed. From Ong's perspective, we can now examine every newly introduced tool. Thus, every new tool has an individual and social influence. This power stems from epistemological differences rather than the meaning that users attribute to it. Ong's studies on the dichotomy of speech and writing offer a model that will remove the medium from being one for media ecology researchers.

1. Giriş

Walter Jackson Ong (1912-2003), 30 Kasım 1912'de Missouri'de doğmuştur. Ebeveynlerinin isteği doğrultusunda kardeşleriyle beraber Cizvit okullarına gitmiş, formel eğitimini tamamladıktan sonra Cizvit olmak için Cizvit eğitiminin ileri bir safhası olan *novisyat eğitimi*[1] almıştır. Felsefe ve teoloji alanında lisans derecesi alan Ong, Cizvit eğitimi sırasında klasikler ve edebiyat üzerine çalışmalarını sürdürmüştür. Aynı zamanda felsefe tarihi, metafizik, epistemoloji ve etik gibi dersler almıştır. Bu derslerin büyük çoğunluğu katolik düşüncesine hâkim olan Thomist düşüncenin yaklaşımını içeriyordu. Ong'un almış olduğu dinî eğitimin diğer yerlerden farkı aynı zamanda kendi üniversitesi olan Saint Louis Üniversitesi'nin bir projesi olmasıydı. Thomist düşüncenin tarihsel olarak yeniden canlandırılmasını içeren bu proje sayesinde Ong, erken yaşlardan itibaren entelektüel faaliyetlerin tarihsel gelişimini gözlemleyebilmişti. Buradaki birikimi onun çalışacağı alanları da etkilemiştir. İngilizce alanında ünlü medya teorisyeni Marshall McLuhan danışmanlığında yüksek lisansını yapmıştır. Saint Louis Üniversitesi'nde yapmış olduğu bu tezin ardından doktora için Harvard Üniversitesi'ne giden Ong'un genç bir akademisyen olan McLuhan'la olan hem kişisel hem düşünsel yakınlıkları onların çalışmalarında birbirlerinden etkilenmelerini sağlamış ve sonrasında bir teori grubu olarak görülebilecek medya ekolojisinin ortaya çıkmasında önemli bir etken olmuştur.

Ong, almış olduğu çoklu disiplinli eğitimler ve yaşayışıyla iletişimden felsefeye, filolojiden edebiyata birçok akademisyene ve çalışmaya etkisi olmuş bir akademisyendir. Almış olduğu Cizvit eğitimi onun akademik tüm çalışmalarının arkaplanında kendisini göstermektedir. Düşünce ve iletişim bağlamındaki "söz" ile ilahi söz olan "kelam"ı hiçbir zaman birbirinden ayırmamıştır (Soukup, 2016, s. 178). İletişimi temel alan ve üçleme sayılacak kitapların - *The Presence of the Word: Some Prolegomena for Cultural and Religious History* (1967), *Interfaces of the Word* (1977), and *Orality and Literacy: The Technologizing of the Word* (1982)- üçü de söz merkezliydi. Ong üzerine yazmış olan isimler Ong'un eserlerinde, medya ve teoloji çalışmaları arasında ayrılmaz bir ilişki olduğunu öne sürmektedirler. Ong da iletişim biçimlerimiz değiştikçe teolojimizin de değiştiğini ifade ederek bu isimleri bir bakıma doğrulamıştır (Forsberg, 2009, s.158). Yapmış olduğu ilk çalışmalardan itibaren kitle iletişiminin gücüne ve iletişimle ilgili konulara yönelik bir duyarlılığını gözlemlemek mümkündür. Ong iletişim çalışmalarında "iletişim" olgusunu hem doğrudan hem dolaylı yoldan çalışmıştır. Retorik temelli çalışmalardan, sözlü ve yazılı kültür olgusuna, oradan görselliğe ve hayatının son dönemlerinde de dijital medya ve hermeneutik üzerine çalışmalarda bulunmuştur. Çalıştığı bu konular doğrudan iletişim çalışmaları olarak görülse de kelime ve düşünce sistemi üzerine yazmış olmasından dolayı insan bilincinin kökenleri, eğitim sistemleri, din ve kişi arasındaki ilişki üzerine çalışmalar olarak da görülebilir (Soukup, 2006, s.176).

Ong'un Cizvit şairi Gerard Manley Hopkins hakkında hazırlamış olduğu yüksek lisans tezi ve Ramus üzerine yapmış olduğu doktora tezi onu hem kültür tarihi için hem de iletişim çalışmalarına yeni bir yaklaşım sunan medya ekolojisi geleneği için önemli bir hâle getirmiştir (Hamut, 2022, ss.47-76). Gerard Manley Hopkins'in şiirindeki yaylı ritim hakkında yazmış olduğu master tezi, ses konusu üzerine yoğunlaşmasını sağlamıştır. Ong'un Harvard Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu doktora tezi 16. yüzyılda yaşamış sanat profesörü ve eğitim reformcusu olan Peter Ramus (1515-1572) üzerine

[1] Hristiyanlığın Katolik mezhebinin bir kolu olan Cizvitlik'te, rahiplik veya kardeşlik hizmeti için hazırlanılan süreç.

olmuştur. Ong'un Ramus'u incelemesi retorik tarihi üzerine yoğunlaşmasını ve esasında iletişim üzerine olan çalışmaların merkezinde yer almasını sağlamıştır. Bunun sebebi Ramus'un yaşamış olduğu dönemdeki iletişim süreçlerindeki değişiklikleri Ramus'un çalışmalarında Walter Ong'un net olarak görebilmesidir. Ong, sözlü kültürden yazılı kültüre geçişin sebebiyet verdiği retorikten mantığa geçişi ve kişilerin baskın olan iletişim aracını kullanmaya olan meyillerini bu çalışmasıyla ortaya koymaktadır. Ong'a bu çalışmasına öncülük eden isim ise aynı zamanda hocası olan Marshall McLuhan'dır.

Ong'un 1958 yılında kitap olarak yayınlanan *Ramus, Method, and the Decay of Dialogue* isimli Ramus üzerine yapmış olduğu tez, yazılı medyanın düşünce, bilgi ve eğitim üzerine etkilerini inceleyen bir çalışmadır. Peter Ramus'un eserlerini ve retoriğin yeniden düzenlenmesinin bir parçası olarak karar ağaçlarını inceleyen Ong, görsel bilgi sistemleriyle İbranice yazıtlardaki işitsel bilgi sistemleri arasındaki karşılıkları inceledi. Ong, sözlü kültür unsurlarının yerini gittikçe görsel unsurlara bıraktığını ortaya koyarken, aynı zamanda McLuhan'ın belirttiği medyanın duyuların dengesini değiştirdiği tezine de dikkat çekmektedir. 1968 yılında Neil Postman tarafından ilk kez terim olarak kullanılan medya ekolojisi yaklaşımı Ong'un fikirlerinde de karşılık bulmuştur ve aynı zamanda Ong'u bir geleneğe dönüşen bu yaklaşımın ikonik figürlerinden biri hâline getirmiştir. Ong, özellikle McLuhan'ın *Understanding Media* kitabıyla birbirini tamamlayan *The Presence of Word* kitabıyla bu geleneğe önemli katkılar sunmuştur.

Ong, sözlü kültürün önemini vurgularken bir yandan da el yazısından, tipografiye ve yazılı medyadan elektronik medyaya geçişi incelemiştir. Daha sonra 1971 yılında yayınlanan *Rhetoric, Romance, and Technology* ve 1977 yılında yayınlanan *Interfaces of the Word* kitaplarıyla iletişim, retorik, edebiyat ve sistem teorisi tartışmalarını bir araya getirmiştir. *Sözlü Kültür ve Yazılı Kültür* (1982) kitabı 11 farklı dile çevrilmiştir. Ong'un Türkçe'ye çevrilen tek çalışması olmasının yanında bu eser dünyada da en popüler kitabı olmuştur. Medya ekolojisi geleneği açısından bu kitap en fazla referans alınanlar arasındadır. Sözlü kültür ve okuryazarlık arasındaki ilişkiyi inceleyen bu çalışma, sözlü anlatım ve okuryazarlığın psikodinamiklerine ve sözlü kültür ortamının önemli parçalarına atıfta bulunmuştur. 1986 yılında yayınlamış olduğu *Hopkins, The Self, and God* (1986) kitabında yüksek lisans tez konusu olan Hopkins'e geri dönen Ong, okuryazar bir zihniyeti ve bireycilik duygusunu sözlü şiirsel unsurların geri getirilmesiyle nasıl birleştirdiğini göstermiştir (Lance, 2004, s.12). Ong, sözlü kültür ve yazılı kültür arasındaki dikatomiyi incelerken aynı zamanda radyo ve televizyon yardımıyla düşüncelerin ve kelimelerin elektronik olarak işlenmesi üzerine de yazmıştır. Kendisinin de sıklıkla belirttiği gibi sözlü ve yazılı dikatomisi ancak elektronik medya çağında açıkca görülebilmiştir. Çalışmada ilk olarak medya ekolojisinin ne olduğunu ve nasıl geleneğe dönüştüğünü ele alınmıştır. Devamında Ong'un düşünce dünyası incelenmiştir. Ardından kavramsal dünyası ve etkileri, sonuç bölümünde ise medya ekolojisi çalışmaları açısından Ong'un konumu ele alınmıştır.

2. Medya Ekolojisi

Neil Postman 1968'de Ulusal İngilizce Öğretmenleri Konseyinin yıllık toplantısında ortaya koymuş olduğu bir kavram olan medya ekolojisini çevre olarak medyaların incelenmesi olarak tanımlamıştır (Postman, 1970, s.161). Postman medya ekolojisi kavramını iletişim araçlarındaki değişiklikler hakkında benzer düşüncelere sahip insanları tanımlamak için ortaya koymuştur. Bu insanlar ortamların yapısını ve insanlar üzerindeki doğrudan etkisini incelerken, benzer düşünceler içerisinde olmuşlardır. Marshall McLuhan, Harold Innis, Lewis Mumford ve Walter Ong gibi isimler medya ekolojisinin önemli temsilcileridir. Postman, medya ekolojisi alanını tam olarak sınırlandırmamış, arkeolojik bir çalışma yaparak uygun olan çalışmaları ve düşünürleri medya ekolojisi içerisinde tanımlamıştır. Postman, medya ekolojisi çalışmalarının kökenini Platon'un (2020) diyalog ve retoriğin uygulanması konusunu içeren *Phaedrus* metnine kadar götürür. Platon'un bu metni kitle iletişim araçlarıyla ilgili medya ekolojisi çalışmaları perspektifine uygun bir eleştirel yaklaşım barındırdığı için önemlidir. Medya ekolojisine uygun tüm metinler medya ekolojik metinler olarak değerlendirilir.

Medya ekolojisi, medya ortamlarının yapısının doğrudan insanların üzerindeki etkisine odaklanmaktadır. Fordham Üniversitesi'nde tanışan McLuhan ve Postman'ın fikir alışverişlerinden doğan medya ekolojisi, eski medyaların İngilizce öğrenme üzerine olan etkileri bağlamında bir çözüm olarak önerilmiştir. Postman, tanımlamayı yaparken özellikle bir ortama yeni bir şey eklendiğinde artık yeni bir ortam hâline geldiği öne çıkmaktadır. İnsanların yeni bir iletişim aracını günlük yaşantılarına dahil ettiklerinde alışkanlıklarını ve diğer insanlarla kurdukları iletişimi değiştiren yeni bir durum oluşmaktadır. Medyanın kültür üzerindeki bu etkisinin çevresel oluşu ve kullanılan araçların insanların düşünme biçimlerini şekillendirmesi anlayışı medya ekolojisini medya ve iletişim çalışmalarına alternatif bir yaklaşım olarak ortaya çıkarmıştır.

Mevcut ampirik ve eleştirel yaklaşımların aksine medya ekolojisi yaklaşımı, medya içeriklerine ya da bu içeriklerin kullanıcıların üzerindeki etkisine yoğunlaşmak yerine doğrudan araçların yapısına ve bu yapıların insanlar üzerindeki etkisine odaklanmaktadır. Egemen paradigmalara bir alternatif olarak ortaya çıkan medya ekolojisi, iletişim araçlarının daha öncekilerinden çok daha hızlı bir değişim yaşadığı dönemde ortaya çıkmış ve iletişim çalışmalarında kendisine bir yer edinmiştir. Medya ekolojisini diğer iletişim yaklaşımlarından ayıran temel özelliklerden birisi çalışma ağırlığını sadece güncel iletişim araçlarına değil tüm insanlık tarihindeki iletişim dönemlerini incelemeye ayırmasıdır.

Medya ekolojisi çalışmalarında ele alınan temel kavramlar ortam, çevre ve yanlılık kavramlarıdır. Bu kavramlar üzerinden teknoloji ve medya çalışmalarının anlaşılmasını geleneğin temsilcileri önemli görmektedir. Bu gelenek içerisinde yapılmış çalışmalarda her bir medyanın kendine ait bir ortamı, çevresi ve yanlılıkları bulunduğu önkabuldür. Bu özgünlük nedeniyle her bir medyanın sembolik, fiziksel, hız, hacim ve karakteristik bakımından farklılıkları söz konusudur (Lum, 2014, s.2). Medya ekolojisinin esas amacı da bu özgünlük ve farklılıkları ortaya çıkartmaktır. Medyanın ontolojik yapısı hakkkındaki söylemlerini de arkeolojik çalışmalarla desteklemektedirler.

Medya ekolojisi ortaya çıktığı dönemde bir etki uyandırmış olsa da özellikle internetle birlikte çalışmacılar tarafından daha fazla ele alınan bir yaklaşım olmuştur. 1998 yılında Postman'ın doktora öğrencileri tarafından kurulan Medya Ekolojisi Derneği (Media Ecology Association) hem çıkartmış olduğu akademik dergi olan Explorations in Media Ecology (EME) hem de Hampton Press tarafından yayınlanan Medya Ekolojisi dizisi ile dünyada daha fazla araştırmacının ilgisini çekmiştir. Dennis Cali medya ekolojisi çalışma alanlarını; teknoloji çalışmaları, kültürel çalışmalar, yanlılık çalışmaları, sözlü ve yazılı kültür çalışmaları ve dil çalışmaları şeklinde beş farklı alana ayırmıştır (Cali, 2017). Bu çalışma alanlarından sözlü ve yazılı kültür çalışmalarına en çok katkı sunan ise Walter Ong olmuştur.

Ong, yazının ve matbaanın bulunması, sonrasında elektronik kültürün gelmesiyle daha net olarak görülen dönemde sözlü ve yazılı kültür ekseninde önemli çalışmalar ortaya koyarak medya ekolojisi geleneğine katkılar sağlamış; yazıyla beraber oluşan iletişim ortamlarındaki radikal değişiklikleri ortaya koymuştur. Postman'ın 1968 tarihli medya ekolojisini tanıttığı konuşmasında medya ekolojisti olarak gördüğü isimlerden bir tanesi de Walter Ong'tur (Postman, 1970, s.161). Ong, hem sözlü ve yazılı kültür çalışmalarıyla tüm medya ekolojisi üzerine çalışan isimlere etkide bulunmuştur hem de medya ekolojisinin çalışma alanlarına sözlü ve yazılı kültür çalışmalarını eklemiştir.

3. Walter Ong'un Düşüncesinin Kökenleri

Walter Ong'un akademik çalışmalarının başlangıcı olarak kabul edeceğimiz yüksek lisans ve doktora tez konuları kişiler üzerine odaklansa da sözlü kültürün önemli bir parçaları olan şiir ve retoriğin bu çalışmalarda merkeze aldığı ve etnografik bir yaklaşım benimsendiği söylenebilir. Ong'un daha sonra yapacağı sözlü kültür ve yazılı kültür karşılaştırmalarına bu çalışmalar zemin hazırlamıştır. Ong'un iletişim düşüncesi hakkındaki ilk çıkarımlarını yapmasını sağlayan çalışmalardan bir tanesi Peter Ramus'un (1515-1572) üzerine yapmış olduğu doktora tezidir. Hem din adamı hem felsefeci olan Peter Ramus'un fikirleri yaşadığı dönemde Hristiyanlığın içinde bulunduğu tartışmalar ve üniversite

kavramının ortaya çıkmasından kaynaklı olarak önem kazanmıştır. Felsefe ve teoloji eğitiminin birbirinden ayrılması gerektiğini savunan Ramus'un özellikle retorik, mantık ve pedogoji üzerine teorilerinin derlemeleri üniversitelerde okutulmaya başladıktan sonra yaklaşımları Ramizm olarak anılmaya başlamıştır. Ramus, bir öğretmen olmasından dolayı matbaanın okul ortamını değiştirdiği bir çağda hem diyalektiği hem de retoriği geliştirme yaklaşımını benimseyerek fikirlerini şekillendirmiştir (Soukup, 2004, s.6). Ramus'un yaşadığı dönem itibariyle yaşanan dönüşümler onun yazılarında da ortaya çıkmıştır. Ong'un temel ayrımı olan retorikten mantığa geçiş, Ramus'un yazılarında da görülmektedir. Ong'un Ramus üzerine yapmış olduğu çalışma medya ekolojisi geleneği açısından bir model görevi görürken giderek daha baskın bir şekilde sözel kodlardan görsel kodlara geçişi de ortaya koymaktadır (Strate, 2004, s.12).

Ong, akademik çalışmalarının yanında bir katolik rahipti. 35 yıl kadar çalışmış olduğu Saint Louis Üniversitesi'nde aynı zamanda dinî görevli olarak da işlerini yürütüyordu. Ancak kişisel bağlılığı Roma Katolik Kilisesi'nin kutsal ayinlerine başkanlık etmekle sınırlı değildi; aynı zamanda öğretmeyi, akademik araştırma yapmayı ve yayınlamayı, ders vermeyi ve mesleki organizasyonlarda hizmet etmeyi de içeriyordu (Farrell, 2004, s.24). 1989'dan vefatına kadar *Christianity and Literature* isimli derginin editöryal danışma kurulunda görev yaptı.

Ong'un medya ve teknoloji üzerine çalışmalarının temelinde insanların iletişim kurmak için kullandığı araçların belleği, kültürü ve sosyal organizasyonu etkilediği anlayışı hâkimdir. İletişimi sözlü kültürden yazılı kültüre ve sonrasında ikinci sözlü kültüre dönüşüm şeklinde sistemleştiren Ong, "Sözlü kültürden yazılı kültüre geçişi belirleyen temel özellikler nelerdir?" sorusuna cevap aramıştır. Bu etkilerin çeşitliliği ve kapsamı, Ong'un özellikle sözlü ve okuryazarlıkta, yazıyı hiç görmemiş kültürler olan birincil sözlü kültür ile okuryazar bilinç deneyiminin konuşma yoluyla, radyo ve televizyon gibi elektronik sözlü-işitsel medya aracılığıyla iletişimlerine kadar uzanan ikincil sözlü kültür arasında ayrım yapmasına yol açmıştır (Lee, 2004, s.4). Ong, sözlü kültürdeki bilgiyi depolama ve geri çağırma sorunlarını ritim ve örüntüleme gibi hafızaya yardımcı olan formüllerle çözmeye çalışıldığını ifade etmiş ve bilginin sürekli yeniden üretilmesine duyulan ihtiyaç nedeniyle sözlü kültürlere belirli bir tür gelenekçi eğilimi atfetmiştir (Thomas, 2000, s.386). Alfabenin gelişi ve matbaanın icadı bilgi ve insan ilişkisindeki mevcut deneyimi değiştirmiştir. Yazı, insan bilincini dönüştüren ve aslında yapay olan bir teknolojik araç olarak bilgiyi başka bir boyuta taşımıştır. Kelimelerin yazıyla sabitlenişi geçmiş ve şimdiki zaman arasındaki köprünün kurulabilmesini sağlamış, tarihsel bilinci ve rasyonelliği ortaya çıkarmıştır.

Ong'un önemli bulgularından biri, çağdaş dönemde "ikincil sözlü kültürün" ortaya çıkmasıdır. Elektronik çağda radyo, televizyon ve bilgisayar gibi araçlarla yazının etkisi dönüşmüştür. Ong'a göre Batı kültürü sözlüleştirmenin üçüncü aşamasına, yani sözcüğün yeni bir dönüşümüne girmiştir. Sözcüğün teknolojileştirilmesi; yazının, matbaanın ve akılcılığın çağının bireyselleştirilmiş içe dönüklüğüne dayanmakla birlikte birincil sözlü kültürle ikinci sözlü kültür arasına girerek bizim bir parçamız olarak da kalmıştır (Ong, 2013, s.285). Ong, inanç ve iletişimi derinlemesine inceleyerek, sözlü kelimenin insanın iç dünyasından dışa vurumunu ve bu dışavurumun başkalarıyla ilişki kurmayı sağladığını belirtir. Sözlü dil, bir "ben-sen" ilişkisi oluşturur ve kişileri kendi iç dünyalarından öteye geçirmeye zorlar. Kelimeler, yalnızca bilgi aktarmakla kalmaz, aynı zamanda bir güven ve inanç ilişkisi yaratır. Yazılı dil ise daha mesafeli bir iletişim sunar, çünkü "inanç" değil, bir "gerçeklik" üzerine düşünceye dayanır. Elektronik medya da benzer şekilde, sesli iletişimdeki gibi, izleyiciyi bir katılım ve ilişki kurmaya davet eder. Elektronik medya, bir maskenin arkasında inanç yaratırken, izleyiciye hem kendi iç dünyasını hem de başkalarını anlamasını sağlayacak bir rol üstlenmesini önerir. Bu süreç, medyanın izleyiciye inanç geliştirme kapasitesini ortaya koyar (Ong, 2002, ss.260-264).

Ong'un elektronik medya üzerinden yapmış olduğu bu analiz, modern iletişim araçlarının derin yapıları ve insan algısını nasıl dönüştürdüğünü anlamamıza yardımcı olur. Ong, elektronik medyanın sözlü

kültür dönemiyle kıyaslandığında ondan farklı olan bir sözlü biçim sunduğunu ifade eder. İkinci sözlü kültür olarak ayırmasındaki temel neden sesin ve imgelerin yoğun bir şekilde denetlenmesidir. İzleyicinin sürekli olarak anlama ve yorumlama sürecinde bulunduğu bu ikinci sözlü kültürlerde bu süreç aynı zamanda şüpheciliği doğurmaktadır. Elektronik medyada bir gösterinin veya iletişimin inandırıcılığı, onun ortamının ya da çevresinin ne kadar şeffaf olduğuna bağlıdır (Ong, 2002, s.267). Medya ile kurduğumuz yeni bir norm oluştuğunu vurgulayan Ong, medyanın artık sadece bir şey iletmekle kalmadığını aynı zamanda izleyicinin düşünsel ve duygusal durumunu şekillendirdiğini değerlendirmektedir. Elektronik medyaların her biri kendi özel çerçevesi aracılığıyla bir retorik yaratır. McLuhan'ın "ortam, mesajdır" ifadesi bu durumu tasniflemektedir. Örneğin; sesli kayıtlar ve dijital medya bir gecikme veya mesafe yaratır. Bu da içeriğe yönelik inancı etkiler. İzleyicilerin bu ortamın yapısı hakkında bilgi sahibi olması ve medya çerçevesinin farkında olması inanç oluşturma sürecini etkileyebilir.

Ong'un temel ilgisi iletişim şekillerimizin değişmesinin psiko-sosyal ve kültürel açıdan nasıl farklar yarattığını aramaya yöneliktir. Çalışmalarında akustik ve görsellik, sözlü ve okuryazar kültürü, hafıza ve yazılı kayıt gibi şeylerin karşıtlıkları incelenmiştir. Bunu yaparken en temel aldığı kavram ise "word" dür (Soukup, 2012, s.3). Ona göre sözün incelenmesi ontolojik boyutlarıyla temelde insanın incelenmesidir. İnsan türünü diğer tüm canlılardan ayıran şey sözdür. Ong'un tabiriyle "sözün teknolojileşmesi" insanlık tarihindeki sosyal ve psikolojik değişimlerin ana kaynağıdır. Sözü merkeze alan ilk kitabı olan *Presence of the Word'*de (Ong, 2000) sözcüğün doğasını ve dönüşen iletişim araçlarıyla birlikte zamansal ve mekansal dağılımını incelerken J. Ellul'ün *Sözün Düşüşü* kitabında işlediği gibi dinî geleneklerdeki sözün kutsallığına atıfta bulunmaktadır (Ellul, 2012). Bu kitap aynı zamanda Ong'un 1964'te Yale Üniversitesi'nde vermiş olduğu Terry konferansları olarak sunulan bildirilerin çıktısıdır. Ong'un dinî yazıları dil, bilinç ve iletişim üzerine çalışmaları arasında bir köprü vazifesi görmektedir. Sesin iletişimdeki rolü Ong için önemli bir konu iken, insan iletişimi açısından ne anlama geldiğini dinsel ve iletişim boyutlarıyla incelenmiştir. Böylelikle bu çalışma -*The Presence of the Word*- duyusal alanı, sözcüğün dönüşümleri (veya sözlüden yazılıya ve ötesine doğru gelişiminin aşamaları) dediği şeyleri, baskının etkisini, ikincil sözlülüğün yükselişini, ses, kültür ve düşüncenin etkileşimini, sözlülüğün polemik eğilimini, yazının "nesnel" eğilimini, iletişim medyasını, sesin varlığını ve insan ilişkilerini, İbranice ve Hristiyan geleneğinde Tanrı Sözü'nü, ve insan sözcüğüne tezat oluşturan Tanrı'nın varlığını incelemiştir (Soukup, 2014, 183).

Batı toplumunda sözlü kültürün yerini ağırlıklı olarak görsel kültüre bırakması üzerine görselliğin düşünme üzerindeki etkilerini araştıran Ong, kelime dağarcığında görselliğin etkilerini göstermeye çalışmıştır. Batı toplumlarında görselliğin baskın bir durum oluşturmaya başlaması edebi ve pedagojik geleneğine de etki etmiştir. Yazının devreye girmesiyle düşünce alışkanlıklarını yalnızca retorikle değil, iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve çeşitlenmesiyle alakalı olarak değişime uğradığını düşünen Ong, işitsel ve görsel iletişim arasındaki farka dikkat çekmiştir. Ong, Kanada'daki entelektüel çevresinden de faydalanmıştır. Özellikle Eric Havelock ve Marshall McLuhan'ın yapmış olduğu çalışmalar onun söz üzerine yapmış olduğu eserlere öncülük etmiştir. Havelock, bu dönemi sözlü kültür üzerine yapılan çalışmaların entelektüel mayalanma dönemi olarak tanımlamaktadır (Havelock, 1986). Kanada'da genel olarak Toronto Üniversitesi'nde kümelenmiş bu isimler Toronto Okulu olarak da bilinmektedir. Bu çalışmaların her biri Ong'un söz ve sözlü kültür hakkında yaptığı çalışmalarda kullandığı, referans verdiği ve bazen örneklem oluşturduğu kaynaklar olmuştur. Bunlardan en önemlileri Havelock'un *Preface to Plato* (Havelock, 1963), Marshall McLuhan'ın *Understanding Media* (McLuhan, 1964) ve A. B. Lord'un *the Singer of Tales* (Lord, 1960) isimli çalışmalarıdır. Bunların dışında Neil Postman, J. Ellul ve Harold Innis gibi isimlerden de faydalanmıştır.

4. Etkileri ve Kavramsal Dünyası

Walter Ong, çalışmayla inanç alanı iç içe geçmiş bir akademisyen ve din adamı olsa da birçok farklı çalışmalara katkı sunmuştur. Bibliyografyası kitap, kitap bölümü, şiirler, incelemeler ve buna benzer 457 ögeden oluşmaktadır (Walsh, 2011). Bunun yanında farklı kıtalarda ders vermiş olması ve bu derslerin çeşitliliği Ong'u belirli bir disiplinle tanıtmaya izin vermemektedir. Ramus üzerine yapmış olduğu çalışma ile de Fransız hükûmeti tarafından şövalye ödülüne layık görülen Ong, ayrıca 1971 yılında Amerikan Sanat ve Bilim Akademisi'ne üye seçilmiştir. Ölümünden sonra 2014 yılında Washington'da, Gonzaga Üniversitesi'nde Walter J. Ong Derneği (WJOSOC) kurulmuştur. Medya Ekolojisi Derneği'nde de her yıl verilen ödüllerden bir tanesi de Walter J. Ong'a aittir.

Ong, özellikle medya ve iletişim çalışmalarında öne çıkan, aynı zamanda hocası olan Marshall McLuhan'ı da etkilemiştir (McLuhan, 1962). McLuhan da Ong gibi ses ve görüntü arasındaki dikatomiyi inceleyerek iletişim araçlarının duyu dengesi üzerindeki etkilerini ortaya koymuştur. Walter Ong'un yazıları özellikle medya ekolojisi olarak bilinen ve medya ortamlarının incelenmesi olarak tanımlanan gelenek açısından önem ifade etmektedir. Doğrusu medya ekolojisi, Ong ve McLuhan gibi benzer duyarlılığı ve çalışmaları bulunan insanların bakış açılarını ifade etmek için Postman tarafından ortaya konmuş bir terimdir. Medya ekolojisinin çalışma sahalarından birisi olan sözlü ve yazılı kültür alanının mihenk taşı Ong'un çalışmalarıdır.

Ong'un Ramus üzerine yapmış olduğu çalışma kendisinin en temel eseri olmasının yanında medya ekolojisi çalışmaları açısından bir model görevi görmüştür. Basılı medyanın etkileri üzerine yapılmış bir vaka çalışması olan bu tezde yazılı kültürün ortaya çıkmasıyla bilinç ve kültür biçimlerinde gittikçe artan bir görsel kültürü işlemiştir. Medya ekolojisi geleneğinin en temel fikri olan görsel olan ile sözel alan arasındaki fark ve medyaların duyu dengelerini nasıl dönüştürdüğü Walter Ong tarafından ortaya koyulmuştur.

Ong'un eski bir öğrencisi olan Zlatic, Ong'un düşüncelerinin ve çalışmalarının doğası gereği diyalojik olduğunu belirtir aynı zamanda Ong da tüm çalışmalarını devam eden ve sonu olmayan bir konuşmanın parçası olarak görür (Zlatic, 2012, ss.159-169). Söz ve yazı arasında olan ilişki bunun en net örneğidir. 1967'de *The Presence of the Word,* 1977'de *Interfaces of the Word* ve 1982 yılında yayınlanan *Sözlü ve Yazılı Kültür: Sözün Teknolojileşmesi* kitaplarıyla Ong, sözlü ve yazılı kültür arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Üçleme olarak kabul edebileceğimiz bu kitaplar özellikle medya ekolojisi geleneğinin kültür, bilinç ve iletişim biçimlerini anlamlandırmasında ufuk açıcı olmuştur. Ong, sözlü kültürün psikodinamiklerini diyalojik olarak şu dokuz maddede tanımlamaktadır. *Yancümle yerine ekleme, çözümleme yerine kümeleme, bol tekrarlı ya da 'bereketli', tutucu ya da gelenekçi, insan yaşamına yakın, mücadeleci eda, mesafeli olmak yerine duygudaş ve katılımcı, değişmeyen ortam dengesi ve soyut değil, duruma bağlı* (Ong, 2020, s.53-66). Bir kültürün iletişim biçimlerindeki farklılaşmanın, bir toplumun dünya anlayışındaki değişikliklere sebebiyet verdiğini vurgulayan Ong, yukarıda belirtmiş olduğu sözlülüğün niteliklerinin günümüz toplumuna kadar uzandığını vurgulamaktadır. Bu noktada ikinci sözlü kültür terimini ortaya koyan Ong, telefon, radyo ve televizyon gibi günümüz teknolojik elektronik sözlülüğü için ikinci sözlü kültür ifadesini kullanmaktadır (Ong, 1977).

Ong ile McLuhan'ın çalışmaları arasında derinden bir bağ vardır. Özellikle McLuhan'ın en önemli kitaplarından biri olan *Understanding Media* kitabını yayınlandıktan üç yıl sonra basılan *The Presence of the Word* kitabı McLuhan'ın çalışmasını tamamlayan niteliktedir. Bu kitap hem sözlü hem yazılı kültür üzerine geniş kapsamlı bir düşünce ortaya koymaktadır. Farklı kültürlerin duyu organlarını farklı şekilde kullandığını kabul eden Ong, insanların duyusal algıya dikkat etmeleri gerektiğini ve "sese" has özellikler olduğunu belirtirmektedir (Ong, 1977, s.6).

Yazılı kültürden önce oluşan kültür ile yazı sonrası oluşan elektronik kültürdeki unsurları ayırmak için birinci ve ikinci sözlü kültür dönemi şeklinde farklılaşmaya giden Ong, bu ayrımı sözlü kültür, yazılı

kültür ve bunun unsurları olan matbaa, el yazısı, okuryazarlık gibi kültürel unsurları kullanarak yapmıştır. Bu ayrımlar yapılırken medya evrimleşen bir ortamdadır ve medya ekolojisi anlayışına yakın bir düşünce içindedir. 1967 yılından sonra yayınlamış olduğu *Rhetoric, Romance, and Technology* (1971) ve *Interfaces of the Word* (1977) kitaplarıyla iletişim, retorik, edebiyat teorisi, sistem teorisi ve medya ekolojisi tartışmalarını bir araya getiren Ong, bu alanlardaki tartışmalarda büyük yankı uyandırmıştır (Strate, 2004, s.12). Ong, yazmanın yalnızca sesi doğal konuşma eylemini insan düşüncesini dondurmak için bir teknolojiye dönüştürmediğini, aynı zamanda bir dizi ayrımı da başlattığını ileri sürmüştür: "…kelimeyi sesten, bilen bilinenden, mesaj göndereni alıcıdan, öğrenen öğrenilenden, şimdiki zaman ve geçmişten" ayrıdır (Ong, 1986, s.31).

Dinî yazılar ve iletişimin fenomenolojik keşfi Ong'un araştırmalarının odak noktasıdır (Saukup, 2006, s.185). Ong'un metinlerini daha iyi anlamak için dinî literatüre de hâkim olmak önemlidir. Ong, insan düşüncesinin gelişimini yönteminde ve doğasında görürken, iletişim çalışmalarında klasik bir ampirist düşüncenin oluşturamayacağı farklı bağlantılar kurmuştur. Bir bakıma Ong'un teolojik bakış açılarını uyguladığı ve medya ekolojisi çalışmalarında kendine yer bulduğu görülmektedir. Postman'ın ortam ve çevre olarak medyaların incelenmesi olarak gördüğü medya ekolojsi, Ong'un dinî ve metodolojik geçmişi, bağlantıları görmeyi, şeyleri bağlamına yerleştirmeyi, insan sözünün Tanrı'nın sözüyle ve dolayısıyla Tanrı'nın dünyasıyla ilişkili olduğunu bulmayı ve baskının teşvik ettiği izolasyona direnmeye yönlendirdiği doğal bir alan oluşturmuştur.

5. Sonuç

Son yıllarda gittikçe hızlı bir değişim yaşayan iletişim araçları ve onun uygulamaları insanların sosyal ve psikolojik yönlerine etkide bulunmaktadır. İletişim tarihi çalışmaları yazının yanında yeni görsel araçların çoğalmasıyla artmıştır. Elektronik kültür ya da görsel çağ olarak adlandırılan bu döneme geçilmeden önce sözlü kültür üzerine düşünmek ve çalışmak pek olası olmamıştır. McLuhan'ın Tetrad Kuramı'nda uyguladığı gibi yeni ortaya çıkan insan üretimi nesnelerin neleri geliştirdiği, neyin modasını geçirdiği, neyi tersine çevirdiği ve neyi yeniden getirdiği soruları insanlık tarihinin iletişim süreçlerini anlamak için bir kılavuz olabilir. Walter J. Ong, 2003 yılında vefat ettiği için yoğun internet dünyamıza dahil olmadı, fakat onun özellikle sözlü ve yazılı kültür karşıtlıkları üzerine yazmış oldukları günümüz çalışmalarına ve iletişim süreçleri üzerine derinleşmemize faydalı olmaktadır.

Kişisel inanç dünyası ile akademik çalışmalarını bir arada yürüterek akademi dünyasında yer edinebilmek zordur. Walter Ong, tüm çalışmalarında hem bir teolog hem iletişim bilimci olarak davranmıştır. Yazmış olduğu her söz aynı zamanda Tanrı kelamı üzerine yapılmış birer yorumdur. McLuhan'ın Thomist bir iletişim kuramı geliştirmek gerekli sözünü bizzat kuram adı olmadan hâlihazırda uygulamıştır. Yapmış olduğu sayısız çalışma da insan sözünün ve insanlık durumunun mevcudiyetini tespit ederek ideal insan ortamını terketmemek için yapılması gerekenleri ortaya koymaya çalışmıştır. Bunları yaparken sadece akademinin içerisinde değil aynı zamanda bir din adamı olarak hayatını devam ettirmiştir. Dinî deneme ve iletişimin keşfi Ong'un araştırmalarının odak noktasıdır. Ong'un dünyası bir aracılık ve sembol dünyasıdır. Bunlar sadece 19. ve 20. yy. akımlarını ve olaylarını kapsamamakta ilk Çağ, Orta Çağ ve Rönesans düşüncelerini de içermektedir.

Yaşadığı entelektüel çevreyle benzer duyarlılıklara sahip olan Ong, McLuhan, Postman ve Havelock gibi isimlerle benzer çalışmalar üzerine yoğunlaşarak medya ekolojisi gibi bir şemsiye kavramın doğmasına yardımcı olmuştur. İletişim ortamlarının dönüşümünü hem epistemolojik hem ontolojik olarak inceleyen Ong, retorik, mantık ve duyu dengesi bağlamında bu dönüşümleri anlamlandırmaya çalışmıştır. Özellikle Amerika kıtasında çalışmalarıyla etki uyandıran Ong, iletişimin ve medyanın günümüz insanı üzerindeki etkisini anlamak için tüm iletişimi ve onların geçiş dönemlerini anlamamımızın önemini vurgulamıştır. Yazılı kültür insanının sözlü kültür insanıyla karşılaştırıldığında bir alt-üst ilişkisi yerine bir döngüselliğin söz konusu olduğunu belirtmiştir. Bu yüzden yazılı kültür sonrası dönemi ikincil sözlü kültür dönemi olarak tanımlamakta bir beis görmemiştir. Akademik

üretkenlik noktasında da standartların çok üzerinde olan Walter Ong, başta medya ekolojisi geleneği olmak üzere bir çok iletişim, teoloji, sosyoloji, antropoloji ve felsefe çalışmalarına etki etmeye devam etmektedir. Kimi zaman medya ekolojisi Walter Ong'un yaratmış olduğu ağırlıktan dolayı sözlü ve yazılı kültür çalışmaları olarak da tanımlanmaktadır.

Çevre veya ortam olarak medyayı inceleyen bir gelenek olan medya ekolojisi açısından kırılma noktalarından bir tanesi sözlü kültür ve yazılı kültür arasındaki radikal farklılıkların ortaya çıkartılmasıdır. Bu farklılıkları ortaya koyan en önemli araştırmacılardan bir tanesi Walter Ong'tur. Ong, sözlü ve yazılı kültür arasındaki radikal farkları keşfederek aslında tüm insanlık tarihindeki iletişim süreçlerinin dönüşümünde en önemli şeyin kullanılan iletişim yöntemi ve aracı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Yazı sonrası ortaya koyulan her türlü yeni araca Ong perspektifinden bakmak mümkün hâle gelmiştir. Böylelikle her yeni aracın bireysel ve toplumsal olarak etki gücü vardır. Bu gücün kullanıcıların ona atfettiği anlamından ziyade epistemolojik farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Ong'un söz ve yazı dikatomisi çalışmaları, medya ekolojisi çalışmacılarındaki aracı, araç olmaktan çıkartacak modeli sunmaktadır.

Ong, Postman tarafından ortaya koyulan medya ekolojisi kavramını bir araştırma alanına dönüştürülmesinde yazdıklarıyla örnek olmuştur. Ong ve medya ekolojisinin ikonik diğer figürleri kökleri antik dünyaya dayanan ve 20. yüzyıldaki teknoloji, medya ve iletişim devrimlerinin sonuçlarını anlamak için araçların nötr algısını bir tarafa bırakarak dünyayı anlamaya yönelik bir geleneğin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Kanada ve Amerika arasında kurulan entelektüel bağ bu çalışmaların genişlemesini ve çoğalmasını sağlamıştır. Medya ekolojisi bir bakıma Ong'un "ekolojik kaygı" olarak adlandırdığı şeyi somutlaştırmıştır. Ong, daha önce yaşamın kapalı sistemleri olarak düşünülen felsefi ekolojik kaygıların birey ve çevre arasındaki açık etkileşimini ortaya koymaktadır.

Kaynakça

Cali, D. D. (2017). *Mapping media ecology: Introduction to the field.* Peter Lang International Academic Publishing Group.

Ellul, J. (2012). *Sözün düşüşü,* (H. Arslan, Çev.) Paradigma Yayıncılık.

Farrell, T. J. (2004) Walter J. Ong, S.J. (1912-2003): Some personal reflections. *EME: Explorations in Media Ecology,* 3(1), 17-30.6

Forsberg, E. G. (2009). Media ecology and theology. *Journal of Communication and Religion,* 32, 135–156.

Hamut, A. H. (2022). Medya ekoloji geleneği ve Türkiye'ye yansımaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 20(39), 47-76. https://doi.org/10.55842/talid.1110466

Havelock, E. A. (1986). *The muse learns to write: Reflections on orality and literacy from antiquity to the present.* Yale University Press.

Havelock, E. A. (1963). *Preface to Plato*. Belknap Press of Harvard University Press.

Lee, J. Y. (2004). Legacies: Walter J. Ong, S.j. *Explorations in Media Ecology*, 3(1), 1–6.

Lord, A. B. (1960). *The singer of tales*. Cambridge, Harvard University Press.

Lum, C. M. K. (2014). Media ecology: Contexts, concepts, and currents. R. Fortner & M. Fackler (Ed.), *The handbook in media and mass communication theory***,** (pp.137-153). Wiley-Blackwell.

McLuhan, M. (1962). *The Gutenberg galaxy: The making of typographic man.* University of Toronto Press.

McLuhan, M. (1964). *Understanding media: The extensions of man*. McGraw Hill.

Ong, W. J. (2020). *Sözlü ve yazılı kültür: Sözün teknolojileşmesi,* (S. Postacıoğlu Banon, Çev.). Metis Yayınları.

Ong, W. J. (2000). *The presence of the word: Some prolegomena for cultural and religious history*. Global Publications.

Ong, W. J. (1977). *Interfaces of the word: Studies in the evolution of consciousness and culture*. Cornell University Press.

Ong, W. J. (2013). *Rhetoric, romance, and technology: Studies in the interaction of expression and culture.* Cornell University Press.

Ong, W. J. (1986). Writing is a technology that restructures thought. G. Baumann (Ed). *The written word: Literacy in transition,* (pp.23-50). Oxford UP.

Ong. W. J. (2002). Voice as a summons for belief: Literature, faith, and the divided self. T. J. Farrell & P. A. Soukup (Ed.), An *Ong Reader* (pp.259-275). Hampton Press.

Platon. (2020). *Phaidros,* (F. Akderin Çev.). Say Yayınları.

Postman, N. (1970). The reformed english curriculum, A.C. Eurich (Ed.) *High school 1980: The shape of the future in American secondary education* (pp.160-168). Pitma.

Soukup, P. A. (2006). Contexts of faith: The religious foundation of Walter Ong's literacy and orality. *Journal of Media and Religion, 5*(3), 175–188.

Soukup, P. A. (2004). Walter J. Ong, S.J.: A retrospective. *Communication Research Trends*, 23(1), 3-23.

Strate, L. (2004). A media ecology review. *Communication Research Trends, 23*(2), 3–48.

Thomas, G. (2000). Secondary ritualization in a postliterate culture: Reconsidering and expanding Walter Ong's contribution on "secondary orality". *Soundings: An Interdisciplinary Journal*, *83*(2), 385–409. http://www.jstor.org/stable/41178968

Walsh, T. M. (2011). Walter J. Ong, S. J.: A bibliography. S. van den Berg & T. M. Walsh (Ed.). *Language, culture and identity: The legacy of Walter J. Ong* (pp.185-245). Hampton Press.

Zlatic, T. D. (2012). Talking literature and religion: Walter Ong. *Religion & Literature*, *44*(2), 159–169.

Makale Bilgi Formu

Yazarların Katkıları: Makale tek yazarlıdır. Yazar makalenin son halini okumuş ve onaylamıştır.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Telif Beyanı: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Destek/Destekleyen Kuruluşlar: Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kâr amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır.

Etik Onay ve Katılımcı Rızası: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunmaktadır.

İntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıştır.